

Яцино Олег Валентинович,

аспірант кафедри публічного адміністрування,
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління
персоналом», 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2,
e-mail: olegvalentinovicacino@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0004-0017-7508>

Yatsyno Oleh Valentynovych,

Postgraduate Student at the Department of Public
Administration, Interregional Academy of Personnel
Management, 03039, Kyiv, 2, Frometivska Str.,
e-mail: olegvalentinovicacino@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0004-0017-7508>

АНАЛІЗ АСПЕКТІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВІЙСЬКОВОЮ СФЕРОЮ

Анотація. Мета – проаналізувати спроби реформування війська гетьманом Павлом Скоропадським у контексті проблематики публічного управління військовою сферою. Його значний досвід як військового, знайомство з вищими державними структурами росії та дипломатичними колами під час перебування при царському дворі були надзвичайно важливими досягненнями, які гетьман застосовував у роботі свого уряду.

Методологія, обрана для виконання дослідження, обумовлена характером поставлених цілей і завдань; було застосовано, як загальнонаукові, так і спеціальні методи наукового пізнання. У роботі були застосовані такі загальнонаукові методи дослідження: синтез, узагальнення інформації, індукції (вивчалися окремі елементи військового управління, а потім узагальнювались у цілому) та дедукції (досліджували стан об'єкту в цілому, а потім його складових елементів), логіко-аналітичні (ґрунтуються на застосуванні прийомів логіки у процесі дослідження проблеми).

Наукова новизна. Проаналізована спроба гетьмана створити Збройні Сили України, зокрема, козацькі полки. Відзначено, що можливості для військового будівництва обмежувалися німецькою владою в Україні. Охарактеризовано прорахунки гетьманського управління у формуванні військової сфери з проєктуванням досвіду на сучасність.

Висновки. Реформи, ініційовані гетьманом Павлом Скоропадським, стали однією з ключових спроб модернізації військової сфери в Україні під час доби Гетьманату. Його політика була спрямована на створення боєздатної армії, здатної ефективно захищати незалежність та територіальну цілісність держави. Важливим аспектом цих реформ було підвищення професіоналізму військових кадрів, запровадження нових стандартів підготовки, а також налагодження більш ефективної системи публічного управління в сфері оборони.

Ключові слова: публічне управління, механізми публічного управління, безпека, національна безпека, державна безпека, реформа державного управління, компаративне дослідження, гетьманат Скоропадського, військо, публічне урядування, козацькі полки, військове законодавство доби Гетьманату.

ANALYSIS OF ASPECTS OF PUBLIC MANAGEMENT OF THE MILITARY SPHERE

Abstract. The purpose is to analyze the attempts of Hetman Pavlo Skoropadsky to reform the army in the context of the problems of public management of the military sphere. His significant experience as a military man, acquaintance with the highest state structures of Russia and diplomatic circles during his stay at the tsarist court were extremely important achievements that the Hetman used in the work of his government.

The methodology chosen for the study was determined by the nature of the goals and objectives set; both general scientific and special methods of scientific knowledge were used. The following general scientific research methods were used in the work: synthesis, generalization of information, induction (separate elements of military management were studied, and then generalized as a whole) and deduction (the state of the object as a whole was studied, and then its constituent elements were studied), logical-analytical (based on the application of logic techniques in the process of studying the problem).

Scientific novelty. The hetman's attempt to create the Armed Forces of Ukraine, in particular, the Cossack regiments, was analyzed. It was noted that the possibilities for military construction were limited by the German authorities in Ukraine. The miscalculations of the hetman's administration in the formation of the military sphere with the projection of experience into modernity were characterized.

Conclusions. The reforms initiated by hetman Pavlo Skoropadsky became one of the key attempts to modernize the military sphere in Ukraine during the Hetmanate era. His policy was aimed at creating a combat-ready army capable of effectively defending the independence and territorial integrity of the state. An important aspect of these reforms was the increase in the professionalism of military personnel, the introduction of new training standards, as well as the establishment of a more effective system of public administration in the field of defense.

Key words: public administration, public administration mechanisms, security, national security, state security, public administration reform, comparative research, Skoropadsky's Hetmanate, army, public governance, Cossack regiments, military legislation of the Hetmanate era.

Постановка проблеми. Сучасні процеси державотворення в Україні потребують ретельного вивчення історичного досвіду створення системи органів державної влади. Вагомим є публічне управління військовою сферою. Традиції державного управління та державної служби постійно еволюціонують, з метою створення найбільш ефективного і дієвого державного апарату. Однак цей процес повинен враховувати історичний досвід, щоб уникнути стратегічних та геополітичних помилок. У цьому контексті вивчення досвіду державотворення періоду Гетьманату П. Скоропадського є актуальним і доцільним. У Скоропадського була мета – створити боєздатну армію, однак йому це не вдалося зробити. Проаналізуємо різні чинники, щоб визначити, що перешкодило гетьману й уряду реформувати військо. Особливо актуальною окреслена проблема постає в період російсько-української війни 2014-2024 рр., коли Збройні Сили відіграють ключову роль в обороні держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна українська історіографія вважає період Гетьманату П. Скоропадського важливим етапом у процесі державотворення, оцінюючи його досягнення з точки зору повернення україн-

ського народу до єдиної європейської спільноти.

У праці вченого В. Ф Солдатенка «Українська революція» окреслено проблеми Гетьманщини (офіційну назву «Українська Держава» дослідник практично не використовує). Автор зупиняється на різних напрямках діяльності гетьманського уряду, згадуючи й військоvu сферу (Солдатенко, 1999).

У період незалежності України видано наукові збірники «Останній гетьман. Ювілейний збірник пам'яті Павла Скоропадського» (Останній гетьман, 1993) та «Гетьман Павло Скоропадський та Українська Держава 1918 року. Наук. зб., присвячений 125-річчю від дня народження П. Скоропадського та 80-річчю проголошення Української Держави» (Гетьман Павло Скоропадський, 1998), дослідження О. Реєнта (Реєнт, 2003), Р. Пирога (Піріг, 2009), М. Приходько (Приходько, 2019), які розкривають особливості діяльності гетьмана та його урядників.

Є низка публікацій, які охоплюють керівництво військовими підрозділами та спроби формування армії у період Гетьманату. Так, Барановська Н, Макарчук О. «Армія в охоронній системі Гетьмана Павла Скоропадського» висвітлюють історичні аспекти функціонування армії в Українській гетьманській державі. З публі-

кації впливає те, що армія в Українській гетьманській державі відігравала важливу роль як у забезпеченні внутрішньої безпеки, так і в підтримці стабільності режиму гетьмана. Військові підрозділи були ключовим елементом у системі охорони держави, виконуючи функції захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз, а також забезпечуючи порядок в Україні (Барановська, 2008). Мемуарна література також доповнює матеріали дослідження, зокрема, спогади самого Скоропадського (Скоропадський, 1995). На жаль, узагальнена праця щодо державного управління військовою сферою в добу Гетьманату є відсутньою.

Мета статті – дослідити та проаналізувати реформи військової сфери, ініційовані гетьманом Павлом Скоропадським, у контексті публічного управління, зосереджуючи увагу на їх впливі на військову організацію, ефективність управління та історичний розвиток України.

Виклад основного матеріалу. Генерал Павло Скоропадський, на відміну від лідерів Української Центральної Ради, розумів важливість припинення стихійних військових дій і створення організованої, боєздатної армії як гаранта незалежності України. Він опинився в конфлікті з Радою після українізації 34-го армійського корпусу та став почесним отаманом Вільного козацтва. Уже на початку січня 1918 року Скоропадський задумав встановити диктатуру в Україні, щоб протидіяти «руйнівним силам», оскільки стало очевидним, що Центральна Рада не може зупинити більшовицьку агресію проти УНР. Генерал активно намагався мобілізувати Вільне козацтво для боротьби проти більшовиків (Барановська, 2014, с. 91).

29 квітня 1918 року генерал Павло Скоропадський, за підтримки німецької армії, захопив владу, маючи своє власне бачення військової стратегії для Української держави. У внутрішній політиці він робив ставку на численних російських офіцерів, які хоча й поважали його авторитет, не прагнули захищати інтереси українського народу. Це було одним з мінусів врядування гетьмана. У зовнішній політиці Скоропадський перебував під значним впливом німецького командування, якому був зобов'язаний своїм приходом до влади (Барановська, 2008, с. 5). Згадані політичні сили ставилося до проблеми створення сильної української армії з повним страхом та небажанням до швидкої реалізації. Німецькі офіцери відкрито заявляли, що власна армія гетьману Скоропадському непотрібна, адже Центральні держави захистять кордони від більшовиків. Тому були ліквідовані Синьожу-

панні дивізії, а за відмову присяги новому уряду було розформовано полки Січових стрільців. Станом на травень-червень 1918 року єдиною військовою формацією Гетьманату залишався Запорізький корпус, котрий знову був реорганізований у дивізію та був відправлений на захист східного кордону. Гетьман Скоропадський планував організувати потужну 300-тис регулярну армію обладнану найсучаснішим озброєнням: авіацією, артилерією та флотом, яка була би гарантом незалежності України, це були б козацькі полки. Проте створення такого війська за весь час Доби Гетьманату так і не вийшла за межі планування та підготовки кадрів. Передусім за «допомоги» того самого російського офіцера, якому охоче давався політичний притулок на території України (Стефанів, 1947, с. 23).

Публічне управління почало працювати з 3 травня 1918 року, коли остаточно затвердили склад Ради Міністрів Української держави. Тимчасово обов'язки міністра військових справ і флоту було доручено начальнику Генерального штабу Олександрову Сливинському. 10 травня 1918 року міністром військових справ став Олександр Рогоза. Морські справи з 3 травня 1918 року очолював контр-адмірал Михайло Максимів. Українським Військовим Чорноморським флотом у Севастополі командував контр-адмірал Михайло Остроградський, якого після відставки 10 червня 1918 року замінив контр-адмірал Василь Ключковський (Піріг, 2009, с. 67).

Незважаючи на залежність від командування німецьких окупаційних військ, Павло Скоропадський зумів провести низку реформ, серед яких була й військова. Наприкінці травня 1918 року було розроблено законопроект, який визначав загальні принципи військової служби, відмовляючись від станових підходів до формування армії та відкриваючи вільний доступ до військової освіти та посад. Проте після гетьманського перевороту організація війська залишилася на рівні підготовки кадрів і не отримала подальшого розвитку (Барановська, 2014, с. 93).

У червні 1918 року було створено Генеральний штаб, і вже 24 липня Рада міністрів Української держави під керівництвом Федора Лизогуба прийняла закон «Про Загальний військовий обов'язок» та розпочала організацію армії, чисельність якої планувалася від 12 до 65 тисяч осіб. Також були визначені нові строки військової служби: 2 роки для піхоти, 3 роки для кавалерії та артилерії, і 4 роки для військово-морського флоту. Згідно з новою військовою доктриною, українська армія повинна була вклю-

чати 8 територіальних корпусів, 1 сердюцьку дивізію, 8 кінних полків, 4 кавалерійські дивізії, 2 понтонні полки, 3 важко-гарматні бригади, 1 ескадрилью бомбардувальників, 8 ремонтних депо та 4 залізничних курені. Крім того, планувалося створити нові заклади військової освіти: вищу офіцерську академію, 4 кадетські школи та 2 школи для старшин.

Генеральний штаб також вніс корективи до військової організації війська. Армійський корпус мав складатися з двох піхотних дивізій, двох бригад польової артилерії, одного корпусного полку кавалерії, 4 авто-панцерних сотень, 4 телеграфічних сотень, одного військово-повітряного полку, одного медичного куреня та двох залізничних сотень. Набір офіцерських кадрів став важливим елементом нової військової організації. Для того, щоб вступити на службу, кожен кандидат у старшини повинен був мати передвоєнну кваліфікацію та досвід керування військовими підрозділами. Таким чином, керівництво військовими підрозділами було в руках професіоналів, але часто байдужих до інтересів українців (Ткачук, 2019). До речі, в 1990 рр. в Україні також спостерігаємо подібну картину.

Урядовці Гетьманату розпочали підготовку і законодавчої бази для регулювання військової сфери і створення козацтва. Так, 2 червня 1918 р. було оприлюднено розпорядження гетьмана Павла Скоропадського до міністра військових справ щодо створення українського козацтва. 16 жовтня Скоропадський видав Універсал про відродження козацького стану. У другій статті цього документа зазначалося, що відродження козацтва має на меті відродити славне минуле України, зміцнити державність країни, а також виховувати майбутні покоління у фізичному та моральному здоров'ї, сприяти взаємній братській допомозі та щирій любові до Батьківщини, яку очолює Гетьман (Дьякова, 2020, с. 35). Проте, сформувавши боєздатне козацьке військо гетьману не вдалося.

Проте, гетьман й урядовці не відступали від ідеї створення війська, тому ініціювали зустріч з кайзером Німеччини. Так, 17 серпня делегація Української Держави відвідала Німеччину, де було домовлено про формування національної армії чисельністю до 65 тисяч осіб та створення Чорноморського флоту. Для контролю за фінансовими витратами у військовій сфері 5 серпня 1918 року було засновано тимчасовий військовий контрольний орган, який офіційно підпорядковувався Держконтролю.

У липні 1918 року ухвалили Закон «Про обов'язкову військову повинність», від-

повідно до якого на військову службу призвали 5 тисяч синів заможних землевласників і селян, з яких сформували Сердюцьку дивізію, яка була гордістю Гетьмана Скоропадського. Двома тижнями раніше було створено «Головну управу військової повинності», що входила до складу Міністерства внутрішніх справ. Гетьман Скоропадський майстерно розміщував військові підрозділи під прикриттям цивільних міністерств, що дозволяло зберегти кадровий військовий потенціал. Він розумів, що наявність військових фахівців дасть йому можливість швидко провести необхідну мобілізацію (Левик, 2018, с. 94).

Уряд Української Держави також дбав про майбутні армійські кадри. Був ухвалений закон «Про штат Військової академії Української держави», який мав на меті забезпечити національну армію офіцерами. З цією метою, за декретом Гетьмана від 17 червня 1918 року, при військовому міністерстві було створено «Комісію по утворенню постійних військових шкіл та академій України». Комісію очолив генерал-лейтенант Микола Юнаків [6, с. 95]. Створення військових шкіл та академій було частиною систематичного підходу до розвитку українських збройних сил.

Чорноморський флот відіграв особливу роль у складі збройних сил. Після тривалих переговорів гетьманському уряду вдалося домовитися з німцями про передачу Україні військових суден Чорноморської флотилії, які були захоплені ними раніше. Також виділялися кошти на розвиток військових портів в Одесі, Миколаєві, Севастополі та Маріуполі, а також на дообладнання старих кораблів (Осадчий, 2008, с. 63).

Найбільшим досягненням військової реформи гетьмана Скоропадського була організація так званої Сердюцької дивізії. Дана формація повинна була стати елітною частиною армії та опорою гетьманської влади. У жовтні 1918 року дивізія комплектувалася з 4-х піхотних полків, кінного Лубенського полку, гарматного і авто-панцерного дивізіонів й технічної сотні. Загальна чисельність підрозділу сягала 5 тисяч бійців.

Зауважимо, що якщо на весні та влітку 1918 року німецьке командування всіляко протистояло формуванню української армії то вже восени, коли війська Антанти активізували наступ на Західному фронті, майже мільйонне угруповання солдат Центральних держав на території України повинне було передислоковане для підтримки наявних контингентів у районі Пікардії (Франція). Таким чином це рішення буквально розв'язувало руки уряду

Скоропадського щодо організації регулярної армії. На кінець осені 1918 року гетьманська армія містила близько 60-тис військовослужбовців, значною часткою яких були ті самі українізовані бійці російської армії, з них майже третина від всього колишнього царського офіцерства. Окрім цього було організовано так звані «офіцерські дружини» з втікачів від більшовицького терору (Стефанів, 1947).

Павло Скоропадський активно займався планомірним розвитком військово-повітряних сил Української держави. Було сформовано авіаційні підрозділи, до яких залучали кадрових офіцерів з російської імперської армії. Створили вісім корпусних дивізіонів, що мали на озброєнні 200 літаків різних моделей. Для розвитку авіаційної промисловості була заснована Комісія з будівництва авіаційних заводів. Невелику кількість літаків постачали з Німеччини та Австро-Угорщини. На центральному аеродромі в Києві відновили дослідницькі роботи. Проте більшість підрозділів залишалися небоєздатними через брак фінансування та кваліфікованих кадрів. Гетьман прагнув створити нову структуру військової авіації, розділяючи її за функціями на розвідувальні, винищувальні та гарматні підрозділи. Уряд Скоропадського також намагався налагодити виробництво літаків. Цей період в історії української авіації вважається кризовим (Левик, 2018, с. 96).

Грамота Гетьмана про майбутню федерацію України з небільшовицькою Росією була сприйнята як зрада української державності, що стало фатальною помилкою. Після цього, з 14 листопада, Січові стрільці, Запорізький корпус і Сердюцька дивізія перейшли на бік Директорії, залишивши Гетьмана без підтримки. Однією з причин його поразки була відсутність національної концепції та невдалий підбір офіцерських кадрів у війську. Зокрема, гетьманська армія могла б бути політично надійною лише за умови, якщо її очолювали б політично надійні офіцери, зокрема ті, хто був вихований у дусі відданості незалежній українській державі. У своїх спогадах Дорошенко зазначив, що хоча кількість етнічних українців серед офіцерів, які служили в царській армії, була значною, число «національно свідомих» і «проникнутих національним духом» старшин було досить невеликим. За його словами, це можна пояснити тим, що старе українське офіцерство виховувалося в інших державних традиціях – або в дусі російського централізму, або в дусі «вільної отаманщини», жоден з яких не сприяв надійному захисту відродженої гетьманської держави (Горак,

2010, с. 442). Тобто, публічне управління Гетьманщини військовими справами було заручником обставин.

Підкреслимо й те, що сучасні управлінці, періоду відновлення незалежності України, ввели у 2017 та 2020 роках у Збройних Силах України нові генеральські та офіцерські відзнаки, а також парадні погони. Ці нововведення мають форму і візерунок, схожі на ті, що використовувалися в Українській Державі під час правління гетьмана Павла Скоропадського в 1918 році (Тинченко, 2023).

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Підсумовуючи підкреслимо, що гетьманом Скоропадським активно і систематично створювався державний апарат держави. Як кадровий військовий гетьман велику увагу приділяв Збройним Силам держави. Ним швидко було налагоджено роботу міністерств, у тому числі – військового, відновлено адміністративний поділ України на губернії та повіти. Формування збройних сил Української Держави виявилось дуже складним завданням. Гетьманат відразу перейшов до реальних кроків щодо формування української армії. Вже наприкінці травня було розроблено законопроект про загальні засади військової служби, який відкидав станові принципи формування і забезпечував вільний доступ до військової освіти і посад. Було сформовано Гвардійську сердюцьку дивізію, яка мала стати взірцем для майбутньої української армії.

Гетьманська адміністрація дійсно зіткнулася з великими труднощами у військовому будівництві, головним чином через несприятливу позицію кайзерівської Німеччини. Командування австро-німецьких військ побоювалося утворення сильної і боєздатної армії в Україні. Вирішити питання будівництва української армії певною мірою вдалося особисто гетьману Павлу Скоропадському під час зустрічі з імператором. Гетьман домігся передачі Україні захопленого німцями Чорноморського флоту.

Гетьманські збройні сили не могли, і з різних причин не мали змоги, спиратися на все українське населення. Однак, завдяки наявності українських підрозділів у складі армії, армія Гетьманату може частково вважатися українською армією. Спроби представити збройні сили Гетьманату як російсько-білогвардійські ми вважаємо тенденційними, оскільки вони базуються на абсолютизації частини етнічних росіян у армії Павла Скоропадського.

Однак, попри амбітні цілі, реформи публічного управління зіткнулися з численними

перешкодами. Внутрішньополітична нестабільність, зовнішній тиск, мало ресурсів та підтримки з боку широких верств населення значно ускладнювали реалізацію задуманих змін. Спроби модернізації війська залишилися незавершеними, що, врешті-решт, призвело до втрати влади Гетьманату і зупинки процесу реформування.

Таким чином, реформи Павла Скоропадського є важливим історичним досвідом, що підкреслює значення стабільності, суспільної підтримки та належного управління для успішної реалізації змін у військовій сфері. Вони демонструють, що ефективне публічне управління відіграє ключову роль у зміцненні державного суверенітету та забезпеченні національної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ: —

1. Барановська Н., Макачук О. Армія в охоронній системі Гетьмана Павла Скоропадського. Національний університет Львівська політехніка. Львів, 2008. URL: <http://surl.li/glkumu>. Дата доступу: 20.10.2024 р.
2. Барановська Н. Підвалини військової політики гетьмана Павла Скоропадського. *Вісник Національного університету Львівська політехніка. Держава та армія*, 2014. URL: irbis-pbuv.gov.ua. Дата доступу: 20.10.2024 р.
3. Гетьман Павло Скоропадський та Українська Держава 1918 року : наук. зб., присв. 125-річчю від народження Гетьмана Скоропадського, та 80-річчю проголошення Української Держави 1918 року / Кульчицький С. та ін. Київ, 1998. 242 с.
4. Горак Б. Збройні сили Української гетьманської держави 1918 року у висвітленні мемуарних праць. 2010. URL: <http://surl.li/nrimfb>. Дата доступу: 19.10.2024 р.
5. Дзякова О. В. Законодавча база Збройних сил Гетьманату. *Збірник наукових праць «Історія та географія»*. Харк. нац. пед. університет імені Г. С. Сковороди. Випуск 58. Харків, 2020.
6. Левик Б. Національна армія Павла Скоропадського в задумах та реальності (квітень-грудень 1918 р.). *Схід*. № 2. 2018. URL: <http://surl.li/bbnxmd>. Дата доступу: 19.10.2024 р.
7. Останній гетьман: ювілейний збірник пам'яті Павла Скоропадського, 1873–1945 / Центр суспільних досліджень ім. В. Липинського, Ін-т укр. археографії АН України. К. : Академпрес, 1993. 397 с.
8. Осадчий Ю. Г. Формування збройних сил Української держави гетьмана П. Скоропадського. *Сучасна картина світу: природа, суспільство, людина: збірник тез та доповідей Міжнародної наукової конференції (16–17 квітня 2008 р.)*. Суми: УАБС НБУ, 2008. С. 56–64.
9. Пиріг Р. Я. Діяльність урядів гетьманату Павла Скоропадського: персональний вимір / НАН

України, Ін-т історії України. К. : Ін-т історії України, 2016. 518 с.

10. Пиріг Р. Державна служба Гетьманату Павла Скоропадського (квітень–грудень 1918 р.). *Україна XX століття: культура, ідеологія, політика*. 2009. Вип. 15 (1). С. 66–95.
11. Приходько М. М. Українська Держава часів гетьмана Павла Скоропадського у контексті європейської геополітики. Дисерт. на здобуття наукового ступеня канд. іст. наук за спеціальністю 07.00.01 – «історія України». Вищий навчальний заклад Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2019.
12. Скоропадський П. П. Спогади : кінець 1917 – грудень 1918 / гол. ред. Я. Пеленський, Східноєвроп. дослід. ін-т ім. В. К. Липинського, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. К.–Філадельфія, 1995. 493 с.
13. Солдатенко В. Ф. Українська революція. Історичний нарис : монографія. К. : Либідь, 1999. 975 с.
14. Стефанів З. Українські збройні сили в 1917–1921 рр. Частина 1: Воєнно-історичний нарис. Бібліотека Українського Комбатанта. 1947 рік, 121 с.
15. Реєнт О. Павло Скоропадський. Київ, 2003.
16. Тинченко Я. Символічний спадок Скоропадського у Збройних Силах України. 2023. URL: <https://tyzhden.ua/symvolichnyj-spadok-skoropadskoho-u-zbrojnykh-sylakh-ukrainy/>. Дата доступу: 19.10.2024 р.
17. Ткачук П. Військові реформи Гетьмана Павла Скоропадського у контексті державотворчих процесів в Україні (квітень – грудень 1918). *Військово-науковий вісник*. Випуск № 31. Львів, 2019, 12 с.
18. Radchenko Oleksandr et al. Mental and Value Features of Ukrainian Society in the Context of “Civilizations Clash” as the Main Object of Information War in Ukraine. In: *National Security Drivers of Ukraine: Information Technology, Strategic Communication, and Legitimacy*. Cham: Springer Nature Switzerland, 2023. p. 301–316.
19. Shmalenko Iuliia, Yeftieni Natalia, Semenets-orlova Inna. Impact of social media influencers on public policy and political discourse. In: *International Conference on Social Science, Psychology and Legal Regulation (SPL 2021)*. Atlantis Press, 2021. p. 88–93.

REFERENCES: —

1. Baranovska, N., Makarchuk, O. (2008). *Armiiia v okhoronnii systemi Hetmana Pavla Skoropadskoho* [The army in the security system of Hetman Pavlo Skoropadsky]. *Natsionalnyi universytet Lvivska politekhnika*. Lviv, Retrieved from: <http://surl.li/glkumu>. Mode to access: 20.10.24.
2. Baranovska, N. (2014). *Pidvalyny viiskovoi polityky hetmana Pavla Skoropadskoho* [Foundations of the military policy of Hetman Pavlo Skoropadsky]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu Lvivska poli-*

- tekhnika. Derzhava ta armiia*. Retrieved from: irbis-nbuv.gov.ua. Mode to access: 20.10.24.
3. Hetman Pavlo Skoropadskyi ta Ukrainka Derzhava 1918 roku [Hetman Pavlo Skoropadsky and the Ukrainian State of 1918]: nauk. zb., prysv. 125-richchiu vid narodzhennia Hetmana Skoropadskoho, ta 80-richchiu proholoshennia Ukrainskoi Derzhavy 1918 roku / Kulchytskyi S. ta in. Kyiv, 1998. 242 s.
 4. Horak, B. (2010). Zbroini syly Ukrainskoi hetmanskoï derzhavy 1918 roku u vysvitleni memuarnykh prats [The Armed Forces of the Ukrainian Hetmanate in 1918 in the Light of Memoirs]. Retrieved from: <http://surl.li/nrimfb>. Mode to access: 19.10.24.
 5. Diakova, O. V. (2020). Zakonodavcha baza Zbroinykh syl Hetmanatu [Legislative framework of the Armed Forces of the Hetmanate]. *Zbirnyk naukovykh prats "Istoriia ta heohrafiia"* / Khark. nats. ped. universytet imeni H. S. Skovorody. Vypusk 58. Kharkiv.
 6. Levyk, B. (2018). Natsionalna armiia Pavla Skoropadskoho v zadumakh ta realnosti (kviten-hruden 1918 r.) [Pavlo Skoropadsky's National Army in Ideas and Reality (April-December 1918)]. *Skhid. № 2*. Retrieved from: <http://surl.li/bbnxmd>. Mode to access: 19.10.24.
 7. Ostannii hetman : yuvileinyi zbirnyk pamiati Pavla Skoropadskoho, 1873–1945 [The Last Hetman: Anniversary Collection in Memory of Pavlo Skoropadsky, 1873–1945]. Tsent. suspilnykh doslidzhen im. V. Lypynskoho, In-t ukr. arkhieohrafiï AN Ukrainy. K. : Akadempres, 1993. 397 s.
 8. Osadchyi, Yu. H. (2008). Formuvannia zbroinykh syl Ukrainskoi derzhavy hetmana P. Skoropadskoho [Formation of the armed forces of the Ukrainian state of Hetman P. Skoropadsky]. *Suchasna kartyna svitu: pryroda, suspilstvo, liudyna : zbirnyk tez ta dopovidei Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii* (16-17 kvitnia 2008 r.). Sumy: UABS NBU. S. 56–64.
 9. Pyrih, R. Ya. (2016). Diialnist uriadiv hetmanatu Pavla Skoropadskoho: personalnyi vymip [The activities of the governments of the Hetmanate of Pavlo Skoropadsky: a personal dimension]. NAN Ukrainy, In-t istorii Ukrainy. K. : In-t istorii Ukrainy. 518 s.
 10. Pyrih, R. (2009). Derzhavna sluzhba Hetmanatu Pavla Skoropadskoho (kviten–hruden 1918 r.) [State Service of the Hetmanate of Pavlo Skoropadsky (April–December 1918)]. *Ukraina XX stolittia: kultura, ideolohiia, polityka*. Vyp. 15 (1). S. 66–95.
 11. Prykhodko, M. M. (2019). Ukrainka Derzhava chasiv hetmana Pavla Skoropadskoho u konteksti yevropeiskoi heopolityky [The Ukrainian State during the time of Hetman Pavlo Skoropadsky in the context of European geopolitics]. Dysert. na zdobuttia naukovoho stupenia kand. ist. nauk za spetsialnistiu 07.00.01– "istoriia Ukrainy". Vysychyi navchalnyi zaklad Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M.P. Drahomanova. Kyiv.
 12. Skoropadskyi, P. P. (1995). Spohady : kinets 1917 – hruden 1918 [Memories: end of 1917 – December 1918]. hol. red. Ya. Pelenskyi, Skhidnoi-evrop. doslid. in-t im. V. K. Lypynskoho, In-t ukr. arkhieohrafiï ta dzhereloznavstva im. M. S. Hrushevs-koho NAN Ukrainy. K.–Filadelfiia. 493 s.
 13. Soldatenko, V. F. (1999). Ukrainka revoliutsiia [Ukrainian revolution]. Istorychnyi narys : monohrafiia. K. : Lybid. 975 s.
 14. Stefaniv, Z. (1947). Ukrainski zbroini syly v 1917–1921 rr: Chastyna 1: Voiennno-istorychnyi narys. Biblioteka Ukrainskoho Kombata, 121 s.
 15. Reient, O. (2003). Pavlo Skoropadskyi. Kyiv.
 16. Tynchenko, Ya. (2023). Symvolichnyi spadok Skoropadskoho u Zbroinykh Sylakh Ukrainy. Retrieved from: <https://tyzhden.ua/symvolichnyi-spadok-skoropadskoho-u-zbroinykh-sylakh-ukrainy/>. Mode to access: 19.10.24.
 17. Tkachuk, P. (2019). Viiskovi reformy Hetmana Pavla Skoropadskoho u konteksti derzhavotvorchykh protsesiv v Ukraini (kviten – hruden 1918). *Viiskovo-naukovyi visnyk*. Vypusk №31. Lviv, 12 s.
 18. Radchenko, O., Kriukov, O., Kovach, V., Semenets-Orlova, I., Zaporozhets, A., & Kostenko, V. (2023). Mental and Value Features of Ukrainian Society in the Context of "Civilizations Clash" as the Main Object of Information War in Ukraine. In *National Security Drivers of Ukraine: Information Technology, Strategic Communication, and Legitimacy* (pp. 301-316). Cham: Springer Nature Switzerland.
 19. Shmalenko, I., Yeftieni, N., & Semenets-Orlova, I. (2021, December). Impact of social media influencers on public policy and political discourse. In *International Conference on Social Science, Psychology and Legal Regulation (SPL 2021)* (pp. 88-93). Atlantis Press.